

VADARSTRÄCKET VID FRÖSSHAMMARSVIKEN 1976

Ulf Eriksson

Sommaren 1976 var Hjulnarens vattenstånd lägre än någonsin tidigare. I tidningarna stod nästan dagligen att läsa om båtar som blivit strandsatta och dylligt. Nya grund kom i dagen och långa stränderna uppenbarade sig sand- och lerbanor, vilka kom att utnyttjas av vadare på sensommaren och hösten.

För Arborgatraktens fågelintresserade gavs tillfälle att studera vadarsträcket, vilket annars brukar passera obemärkt då det finns så få lämpliga rastplatser.

Frösshammarsvikens nordöstra del, Fjndlaviken, är normalt mycket grund och där bildades rätt tidigt dybankar. Regelbundna besök till lokalen gjordes i syfte att studera vadare.

ART	Juli			Augusti						September				Oktober			
	24	25	27	31	1	3	4	7	15	28	29	10	15	16	18	25	7
Tofsvisa	20	10						20				20					
St strandpip.	2				1	2	5							3	3		
M strandpip.	2	4						2		2						3	
Kustpipare			1						4							x	
Ljungpipare										60							
Bakelbeckasin	1	10	6		25	20	50	40									
Dvärgbeckasin																	1
Storspov	2																
Småspov																	
Kyrspov									1	6							
Skogsnäppa	5	5	8	4	5	3	2	1	2								
Örnabena	17	45	35	10	15	10	75	10	20	11							
Brillnäppa	1	1	1		1	1	1	2	2								
Hödbena	3	2			1				2								
Svartnäppa	2	7	4		1	2	1	6	9	1				4	1	6	2
Gluttinäppa	2	5	3	3	3	3	2	2	5							5	
Brushane	3		4		6	8	6	8	6	6				7	6	30	25
Småsnäppa										2	2						
Hosnäppa	1	1							4	2	2						
Sandlöpare											1						
Kärrsnäppa	4	10		9	x	x	1									47	50
Kustsnäppa											1	1					

Tabell 1. Hastande vadare vid Frösshammarsviken hösten 1976.

Ampennorna är brunsvarta med vita spetsar och ytterfan (diffusare än hos den gamla gåsen).

I flykten framträder ofta de ljusa större vingflekarna.

Kort om ruggningen

Sammanfattningsvis kan om ruggningen sågast:

Under gåsens 1:a vinter - vår anläggs den andra egentliga dräkten.

Under gåsens 1:a vinter - vår anläggs den andra egentliga dräkten. Därvid faller och utbyts kroppsfjädrarna, några stjärtfjädrar och ibland de innersta ampennorna - stundom kan hela undersidan förbli oruggad (Bauer, K., m.fl. 1968). I denna andra dräkt har, som nämnts, blåsen ännu inte nått sin maximala utbredning och "tiktiga" buk- och flankfjädrar saknas fortfarande (se Fig 3 och 4).

Efter ytterligare en ruggning, under 2:a hösten, är gåsen, då 2-årig, utfärgad och könsmogen.

Slutord

Till slut bör kanske nämnas att denna uppsats inte har gjorts i ett försök att lösa hela blåsgåsproblematiken, utan skoll således endast betraktas som ett "inlägg i debatten".

Vid artbestämning av fåglar, vilken artgrupp de än må tillhöra, krävs det ofta att man känner till såväl ålders- som könsmässiga variationer i dräktens utseende - blåsgåsen är inget undantag.

Referenser

- Bauer, K., Glutz von Blotzheim, U., m.fl. 1968. Handbuch der Vögel Mittel-europas, bd 2. Frankfurt am Main.
- Brunn, B. & Singer, A. 1975. Alla Europas fåglar i färg. (3:e uppl.) Stockholm.
- Hollom, P.A.D. 1960. The Popular Handbook of British Birds. London.
- Holmström, C.T., m.fl. 1946. Våra fåglar i Norden, bd 3. Stockholm.
- Jonson, L. 1976. Fåglar i naturen (hav och kust). Stockholm.
- Peterson, R.T., Mountfort, G. & Hollom, P.A.D. 1959. Europas fåglar. Stockholm.
- Mikael Vesanen, Håstovsvägen 8 B, 773 00 FAGERSTA.

Jan Hellström & Mikael Vesanen

Vid ett besök vid Rudgruvan - strax NW Fagersta - den 1.6.1977 upptäckte J.H. en sädesärla som han, tack vare den ovanligt mörka och kontrastrika dräkten, omedelbart hänförde till den västliga rasen M. a. varrealli - en hona.

Ärlan uppträdde mycket aggressivt och motade ivrigt bort sina normaltecknade artfränder. Då den engelska sädesärlan ännu efter en veckas tid fanns kvar och eftersom det aggressiva beteendet inte hade mattats - utan snarare tilltagit - började häckning misstänkas. Häckning kunde också konstateras den 12.6 då tre nyligen flygga ungfåglar sågs matas av den engelska sädesärlan och en "vanlig" hane. Någon skillnad i utseendet gentemot normala ärlungefåglar gick inte att upptäcka - möjligen var de något mörkare på bröstet och i ansiktet.

Området, inom vilket ärlfamiljen sågs uppträda, karakteriserades av de gigantiska gruvbyggnader som står i centrum därav. Genom området löper också några grusvägar, på vilka den engelska sädesärlan ofta sågs spatsera. Området är alltså tämligen öppet och en ganska typisk ärlbiotop - förhållandevis ofta sågs dock ärlan mata i mer "ursprunglig" terräng, långt inne i en lövkogsodunge!

Dräktbeskrivning:

Hjässan, nacken och framryggen glänsande korpsvarta. Skulderfjädrar och den nedre delen av ryggen samt övergumpen mörkt gråsvarta (en del fjädrar med rent svarta spetsar fanns dock insprängda) - kanarna är svarta även här. De övre stjärtäckarna och stjärtens ovansida (förutom de yttersta pennorna) ävenledes svarta (se Fig 1). På bröstet en stor svart haklapp - denna och det svarta på nacken ej ihopflytande, men i skarven mellan dessa och en bit ned på buksidorna en skarp skuggning i grått. Buken och undergumpen vita. Hand- och armpennorna mörkt gråsvarta - tertialerna med breda, vita kanter. Armpennorna svarta med breda, vita bräm på de större och mellersta (de inre stora täckarfjädrarna något ljusare än övriga täckare - gråaktiga).

Santliga vita partier syntes framträda betydligt bättre än respektive hos kombinatrasen - säkert till följd av den i övrigt så mörka dräkten. Den mest påfallande karaktären i flykten var avsaknaden av kontrast mellan stjärt-ovansida och rygg.

Fig 1 finns på omslagets framsida.

Jan Hellström, Sturevägen 14 C, 773 00 FAGERSTA

Mikael Vesanen, Hästhorsv. 8 B, 773 00 FAGERSTA

I september och oktober var i stort sett hela viken en enda dybank.

Förutom nedanstående vadarobservationer gjordes många andra intressanta noteringar vid viken under hösten. (Tabell 1.).

- - - - -

Norra Prösshamsarviken kommer för övrigt även under hösten 1977 att vara av intresse då viken under våren svämsade över och ännu i mitten av juli låg mängder av vatten på fälten mellan Forsnäs och Mindlaviken.

På dessa gården översomsades ett flertal ånder (t.ex. ett 40-tal blå-ånder, salskrake) och svartanäppor, gluttonäppor, grönbenor m.fl sågs ra rasta redan i början av juli månad.

Ulf Eriksson, Stora Torget 6, 752 00 ARMOGA.

SMÄRRER MEDDELANDE

KAJOR (CORVUS MONEDULA) UTNYTTJANDE GRÄSHOLME I GORGEN SOM ÖVERNATTINGSPLATS.

Natten den 6 juni 1976 besökte undertecknad, tillsammans med Harry Vesanen, sjön Gorgen, vilken är belägen strax väster om Vasterfjärnebo.

Sjön som är av eutrof karaktär förtjunnar under sommarhalvåret knäpptast att benämnas sjö, då dess botten vid denna tid brukar vara så gott som helt blottad - sommaren -76 var inget undantag.

Då vi i tämligen maktig fart passerade sjöns sydände började oro märkas bland fåglarna i sjön. Med öronbedövande skrän lyfte plöteligt den skrait-måskoloni som fanns i sjön, åtföljda av ca 200 kajor! Dessa hade lyft från en i sjön belägen gräsholme, och kunde efter en stunds väntan ses återvända dit. Snart rådde lystnad och helt uppenbart var alltså att kajorna tillsammans med måsfåglarna lämnade övermatta där.

Situationen verkade för observatörerna något svårtolkad och en snabb kontroll i litteraturen gav inget resultat. Fanns det således någon som iakttagit något liknande kan det finnas skäl att höra närmare om detta - skriv ett "smirre meddelande":

Sedan detta skrevs har undertecknad, genom två örebroornitologer, Staffan Bensch och Kristian Jönsson, fått höra att övernattnings av kajor, i det närmaste identisk med den ovan beskrivna, åtminstone under några års tid (på sensår och sommar) har förekommit vid sjön Tysseligen utanför Örebro. Det iakttagna beteendet är kanske trots allt inte så ovanligt som jag först förmodade. Troligen utnyttjar kajorna den "säkerhetsfaktor" som en skrattningskoloni helt uppenbart är.

Mikael Vesanen